
bolic message of the story is created through subconscious of main character is indicated.

UDC 821.163.41–342.09:398

Keywords: childhood, Mileta Jakšić, dream, prose

◆ *Hađa ДУРКОВИЋ*

УТИЦАЈ ДРАМСКИХ БАЈКИ ДРАГАНЕ КРШЕНКОВИЋ БРКОВИЋ НА ИДЕНТИТЕТЕ МЛАДЕ ЧИТАЛАЧКЕ ПУБЛИКЕ

САЖЕТАК: Рад се бави утицајем драмских бајки Драгане Кршенковић Брковић из збирке *Дух Манитог језера* на формирање идентитета младих читалаца. Рецепцијом бајке као књижевног жанра бавили су се многи теоретичари књижевности, али и психолози и антрополози. Драмска бајка је специфичан жанр, откриљује архетипско у читаоцу, истовремено динамизирајући његов доживљај свијета и позицију човјека у њему. Питање идентитета – стабилизације осјећаја себе – подразумијева и идентификовање с појединим књижевним ликовима и ситуацијама, али и отклон од прочитаног, што смо покушали да демонстрирамо у овом раду.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Драгана Кршенковић Брковић, бајка, драмска бајка, књижевни лик, идентитет, идентификација

Читање је један од најделикатнијих и најкомплекснијих антрополошких феномена. У различитим срединама, различити узрасти читалаца, уз различите индивидуалне приступе читају папирнату књигу или текст у електронској „књизи”, да би сазнали нешто ново, да би се образовали, из потребе за доказивањем, у потрази за идентитетом, самопре-

познавањем... Само значење ријечи *chītiāiti* (лат. *legere* – прикупљати, скупљати) указује на сложени психолошки и неуролошки поступак прикупљања туђих слика, мисли и осјећања. Потреба за читањем вјекovima је карактерисана као једна од најљудскијих особина. „Свијет може сасвим добро постојати и без књижевности. Али још лакше може бити и без човјека” (Сартр); „Човјек, то је једнако чита-лац.” (Новица Милић); „*Leggo, dunque sono*” (Читам, дакле јесам! текст на једном италијанском плакату са сајма књига у Франкфурту).

Утицај читања на стварање и развијање идентитета дјецe и младих интердисциплинарно је питање. Њиме се баве психологија (развојна и психологија личности), наука о књижевности (посебно естетика рецепције), дидактика, антропологија (културологија). У науци су одавно препознате идентификације карактеристичне за поједине развојне фазе личности. Путем идентификације с родитељима (зависно од пола дјетета, с одређеним родитељем), идентификације с познатим личностима, преко идентификације с вршњацима, до „поистовјећења” с књижевним ликовима долази се до „стабилног осјећања себе”.

А какав је однос идентификације и идентитета? „Лингвистички, а и психолошки гледано, идентитет и идентификација имају заједничке корене. Да ли је идентитет, дакле, прости збир ранијих идентификација, или је можда само још један сплет идентификација?” (Erikson 1976: 133).

Како се идентитет дефинише? „Идентитет (н. лат. *identitas* = истоветност), Доживљај, свесни или несвесни, суштинске самоистоветности и континуитета властитог *ја* током времена. Представа властитог идентитета представља одговор на кључно питање сваке личности: Ко сам ја?” (Требјешанин 2007: 94). Пут до формирања идентитета јесте, сви одрасли то могу поштено посвједочити, дуг, тежак и неизвјестан, пун сумњи, лутања, криза и експери-

ментисања с различитим улогама. Како у том слојевитом процесу помаже (или, можда, ствар компликује) књижевност? Читањем књижевних дјела боље се разумијева замршени свијет међуљудских односа, разноврсност и слојевитост емоција, свијет у којем се праве избори, али, зашто не рећи, открива и свијет у којем постоје и безизлази. Мета Гросман у књизи *У обрану читања – читаоца и књижевности* у 21. *стилолеђу* каже: „Док млади читаоца у читању тражи потврду смисла или (уздигнуто) тумачење властитог искуства и потпору властитих предодби и идентитета, то јест одређивање могуће улоге за самога себе, искусни читаоца је свјестан да је читање књижевности посебан облик споразумијевања, прихваћена техника и начин ширења расправе о животним могућностима” (Гросман 2010: 47).

У све већем броју наслова који се баве феноменом читања, па и његовом кризом и тиме како ту кризу превазићи, све чешће мјесто заузима и питање шта се заправо дешава с младим читаоцем током читања књижевног дјела уопште, а онда и шта се дешава с младим реципијентом појединих књижевних жанрова¹. Један сегмент тог процеса јесте и брисање границе између фиктивног и реалног, идентификација с ликовима, али и отклон од ње.

Драмске бајке Драгане Кршенковић Брковић

Овај проблем истражићемо на примјерима драмских бајки Драгане Кршенковић Брковић². Својим

¹ И писци осцилирају између пројектовања себе у друго биће – идентификују се с предметом (пјесник Китс говорио је о камелеонској природи пјесника, аутор, дакле, нема властитог карактера) до тврдње да је умјетник већи уколико је дистанциранији (Дидро). *Речник књижевних термина* (1992: 275–276)

² Драгана Кршенковић Брковић дипломирала је на Факултету политичких наука Универзитета у Београду 1980. године и на Факултету драмских уметности, одсјек драматургија Универзитета уметности у Београду, 1984. године. Магистрала је на Филозофском факултету Универзитета Црне Горе, 2009. године.

разуђеним књижевним опусом ова ауторка заузима значајно мјесто у савременој црногорској књижевности за дјецу. Драгана Кршенковић Брковић бајке пише, о бајкама теоријски промишља, а љубав према бајци и позоришту спојила је у изузетно успјелу форму драмске бајке.

У 2010. години су, у издању Завода за уџбенике и наставна средства – Подгорица, изашле двије Драганине књиге. У библиотеци *Зубља*³, која афирмише оригинална дјела црногорске књижевности за дјецу и младе, изашла је и књига *Дух Манијтог језера и друже бајке*, нова збирка драмских бајки, а мјесец дана раније збирка бајки *Тајна њлавог кристала*, која је овим Заводовим пројектом доживјела треће издање.

Предмет наше анализе биће збирка *Дух Манијтог језера*. У њој се налазе четири драмске бајке: *Дух Манијтог језера*, *Дјечак са чаробним њрсиима*, *Скривено благо малог њрола* и *Леђена о Зороу*, свака од њих са специфичним аутентичним ликовима и атмосфером.

(Не)реална мјеста, (не)реални ликови

Свијет бајки Драгана Кршенковић Брковић насељен је реалним и фантастичним ликовима.

У *Духу Манијтог језера* ликови су Данило и Никола, али и Стари вилењак – чувар неба и земље, свјетла и ваздушних струја, Господар подземних вода, владар сјенки, подземне таме, вода и снова, Пла-

Дебитовала је 1981. на ТВ Београд драмом *Вреле каиш*, којом је положила пријемни испит на ФДУ. Објавила је књиге: *Тајна њлавог кристала* (три издања – 1996, 2001. и 2010), *Иза невидљивог зида* (1997), *Господарска њлалта* (2004), *Вайра у Александрији* (2006) и *Изђубљени њечай* (2008). Добитник је награде Републике Србије за најбољи драмски текст за дјецу 1990. године.

³ Име едиције је изазвало пажњу у Црној Гори. Експресивно је, укоријењено у традицију и сублимира оно што књижевност као умјетност јесте – „нит’ догори, нити свјетлост губи“.

нинска вила, Прољећна вила, Дух језера, слуге Господара подземних вода, Шумског духа, слуге Планинске виле. Мјесто дешавања радње је планина Лукавица и легенда која се за њу везује („НИКОЛА: Слушај савјет наших бака – не спавај крај ових вода“). Мјесто дешавања радње је, дакле, именовано – налази се у средишњем дијелу Црне Горе – оно је реално, за разлику од неодређености класичних бајки „иза седам гора...“. Лутајући мотив сна о вјечној младости уведен је посредством чаробног напитка.

У драмској бајци *Дјечак са чаробним њрсиима* ауторка у маниру Оскара Вајлда представља безименог јунака који може бити сваки *расијани дјечак који мнођо расуђује*, а чија осјећајност може да га лиши смисла за стварност. Недостатак смисла за стварност даје му, пак, моћ да оружје претвори у цвијеће. Ту је и допадљиви Вртлар, ђудљиви старац обдарен вјештином да уочи чудесно и испод неугледних ствари и појава (једини симпатични лик из свијета одраслих којима је дјечак окружен). Зато су антропоморфизирани предмети – неодрљиви фабрички димњаци који се њишу у одређеном тренутку радње, пружајући подршку дјечаку, саопштавајући: „Он није као друга дјеца“. Ту је и ћебе, које има сталну потребу да заштити свог пријатеља, а персонификује толину, љубав, заштиту – као незамјенљиве дјечје потребе. Радња ове драме дешава се у *мирном ѓрадићу*, било којем, било гдје. Отац и мајка – централне фигуре дјетињства и незамјенљиви објекти идентификације у процесу развоја идентитета, ликови су с негативним предзнаком у овој драмској бајци. Негативан је и лик Учитеља, такође централне фигуре раног дјетињства.

Фабула *Скривеног блађа малог њрола* одиграва се у свијету храбрих Викинга, у земљи дубоких фјордова, уз пуно трансформација и магије. Једини реалан лик је Викинг Улаф Јакобсон, а Гоблин, трол, Фрига – лукава и моћна чаробница, Нилс, уморни и болешћу опхрвани црв, Вилењак и други, нереал-

ни су ликови. Улаф Јакобсон има класичне особине јунака који је идеал у дјечјим представама о свијету одраслих. Он треба да донесе камен мудрости из Валхире – Земље измаглица и да спаси свој народ од биједе.

Једна од омиљених тема легенди многих народа јесте прича о осветнику, заштитнику немоћних и сиромашних, прича о ономе који је „бич правде” за бахате и аутократски настројене. Робин Худ хиспано-америчког културног круга јесте осветник Зоро⁴. Драгана Кршенковић Брковић у књизи *Дух Манишћоџ језера* даје из оригиналног угла (нескривен хумористички, скоро иронијски отклон) општепознатог осветника Зороа. *Легенда о Зороу* је и најреалнија драмска бајка у овој књизи, иако се у ремарци каже да је то један *никад до краја одсањани сан*. Алехандро дела Вега, Бернардо, Силвија... сви су реални ликови. Чудесно је постигнуто вјештом трансформацијом Дон Дијега у неустрашивог осветника Зороа.

Бајке Драгане Кршенковић Брковић намијењене су старијем основношколском узрасту (фаза развоја личности када почиње оформљење идентитета), али у појединима, као што је бајка *Дјечак с чаробним прстима*, могу уживати и млађи читаоци. Наравно, ове бајке могу читати и одрасли. Читајући драмске бајке Драгане Кршенковић Брковић млађим читаоцима отварају се врата добре литературе,

⁴ Роман Изабеле Аљенде, *Зоро, почетак легенде*; Према легенди, Дијега де ла Вега се са својим оцем 1805. године настанио у Горњој Калифорнији, која је у то вријеме била шпанска територија. Десетак година касније, вијести о подвизима бандита великог срца који у Калифорнији брани сиромашне од шпанског тлачења почињу да стижу и до његовог родног мјеста. Легендарни јунак Зоро, борац за правду у шпанској колонијалној Калифорнији, има споменик у Мексику, у градићу Баранка дел Кобе у савезној држави Синалоа на сјеверозападу земље, гдје је, како се вјерује, рођен 1794. године. Статуа, подигнута у једном хотелу, приказује Зороа, чије је право име било Дијега де ла Вега, у филмској пози, у црном одијелу, са шеширом и обавезном маском. На филму, у улози Зороа појавили су се Даглас Фербенкс, Тајрон Пауер и Антонио Бандерас. Видјети Хрњица (1992: 72)

а старијима се пружа могућност враћања конвенцијама успјешно „скројених” бајки у којима, преко познате формуле чудесног, поново откривају оно што не застаријева – вјеру у доброту и љепоту у свијету, али и обнављајући увид у снагу одважности и превратничку силу човјека.

Бајка и идентитет

Бајка помаже најмлађим (али и оним старијим) читаоцима да боље разумију сопствене и свјесне и несвјесне дилеме, да пронађу одговоре на питања како савладати несигурност и страх, како открити сопствене суштинске моћи и снаге. Бајка учи „храбрости живљења” и упућује на јасну идеју коју читаоци (и мали и велики) препознају: „Буди истрајан/истрајна, не одустај. Могуће је остварити идеале.”

Бајка је добила име од старословенске ријечи *бајати*, што значи приповиједати и својим приповиједањем она на читаоца врши двострук утицај. С једне стране, она утиче на стварање друштвеног идентитета – кроз причање/читање бајке наглашава се потреба за припадањем које доноси сигурност, а с друге стране на индивидуализацију – идејама бајке подстиче се и охрабрује потреба за осамостаљивањем. Ниједан јунак из поменутих бајки Драгане Кршенковић Брковић није у подвизима сам, има помагаче и заштитнике, а, опет, посједује нешто што немају просјечни и колебљиви – одлучност и снагу да се супротставе сили, па и подсмјеху.

Бајка су архетипови, актуализација константе људског духа и колективног несвјесног у простору и времену. Она помаже „детету да одрасте, [да] уђе у равнотежу са самим собом и светом око себе (Олујић 1982: 22). „Да ред постоји на свијету, биједе не би било”, каже Дјечак с чаробним прстима из истоимене бајке Драгане Кршенковић Брковић, суочен с првим озбиљнијим сагледавањем животних

прилика. Бајка „је стварност сна, истинитије, чистије лице стварности у којој немогуће није одвојено од могућег, нити је човек подвојен на свој ирационални и рационални део...” (Олујић 1982: 22). Она „открива колико човек може да издржи, колико тога да савлада на путу који је често тежак, замршен, па и погибелан, али никада несавладив, никада затворен до краја” (Олујић 1982: 22). То су простори за путеве јунака Драганиних бајки: фјордови, планина Лукавица у Црној Гори, цвијећем окићен амбијент дјечака с чаробним прстима...

Бајка је „легитимни облик света детињства у коме чуда не престају да трају, баш као што ни бајка не престаје да траје, стално се са сваким новим дететом и новим писцем изнова рађајући од праисторије до данас” (Олујић 1982: 25).

Феномен драмске бајке

Познате бајке су често биле добар литерарни предложак за стварање драмске бајке (позната су, рецимо, драмска преобликовања познатих бајки *Црвенкапа*, *Пејелуга*, *Снежана и седам ђапуљака* Александра Поповића). Основу драме као књижевне форме чини сукоб, а јасни ликови у међусобном сукобу основа су бајке као жанра. Драгана Кршенковић Брковић полази од тог аксиома и узбурканост чудесног „одијева” у драмску форму, не чекајући да то неко други приреди за сценско извођење. Драмска форма, дијалогичност, нешто је што олакшава, поспјешује процес идентификације младих читалаца. Тако се животне улоге лакше играју. Драмска форма доприноси и динамици, тако блиској данашњој дјечи. Кроз брзо смјењивање реплика уноси се хумор („НИКОЛА: Шта си ти? Неки шумар? ШУМСКИ ДУХ: А шта си ти? Неки глупак?”), често и пародију (рецимо, Дон Дијего, пародија на послешног сина који говори о плишаном меди, иако

је зрео мушкарац, који се, час касније, претвара у неустрашивог осветника Зороа). Једно је сасвим сигурно – таква форма захтијева и задаје специфичан сведени језички образац. Тек у ремаркама ова форма допушта да се осјети језик бајке, на примјер: *Ходници подземног царства. Шумски Дух сједне на камен. У руци му је посуда Пролетне Виле. Он је окреће у рукама. У једном тренутку Шумски Дух отвори посуду и златна свјетлости обасја његово лице. Он прстима прво кружи по праху, а потом га стави на длан. Замислић, он несвјесно дуне у прах на свом длану. Уз диван звук – налик праћорцима – чаробни прах освијетли ходник. Диван звук се понови и на другом крају ходника се појаве Данило и Никола. Запањени Шумски Дух скочи...* или у списку ликових назнака: ДЈЕВОЈЧИЦА, *чија радост има итакву снагу да је може уздићи у висину да лебди...*

Пошто је очигледна двострука рецепцијска могућност (читање/гледање) Драганиних бајки (већина је постављена на црногорским сценама за дјецу), треба поменути да се осјећај колективног духа, али и индивидуална идентификација изводи слојевито. На гласно „навијање” публике у току представе *Легенда о Зороу*: „Кажи јој, кажи јој ко си!” подсјетио нас је режисер Драшко Ђуровић на промоцији Драганиних књига у књижари „Карвер” у Подгорици, 15. децембра 2010. године.

Формирање идентитета одбацивањем

До сада смо говорили о значају идентификације с књижевним ликом на формирање идентитета, а да би проблем био сагледан комплексније треба имати на уму да има психолога који сумњају у помало схематско вјеровање да процес идентификације доприноси успјешности развоја личности. Треба рећи да се идентитет гради не само прихватањем већ и одбацивањем.

О томе, уосталом, све чешће говоре и теоретичари књижевности и методичари наставе књижевности. „Ипак се чини смисленијим и вјеројатнијим, а и одгојнијим, истицати фиктивну природу читатељева односа према књижевним јунацима, коју без тешкоћа можемо протумачити нормалном људском фантазијском способношћу, тј. способношћу замишљања ствари, ситуација, доживљаја, мисли и осјећаја које никада нисмо доживјели, а читатељев однос према књижевним ликовима описати с обзиром на различите могућности његова односа према јунацима. Такво нам разумијевање омогућује разграничавање различитих могућности кад читатељ, на примјер, препознаје сличност између себе и фиктивних ликова, кад се диве фиктивноме лику без наде у сличност, кад изабере поједини фиктивни лик за свој узор или кад поново доживљава мисли и осјећаје друге особе” (Grosman 2010: 138). Да не говоримо овом приликом о томе да „разграничавање различитих могућности односа према приповједним

ликовима доприноси и развоју читатељеве критичности” (Grosman 2010: 139).

Психолози кажу: „*Формирање идентитетских* почиње тамо гдје се завршава корисност идентификације. Оно се рађа из селективног одбацивања и узамне асимилације идентификације из дјетињства и њиховог укључивања у нови склоп, који се, током процеса диференцијације формирао до тог времена” (Erikson 1976: 134). Интегрисаност и хуманизам – стабилна способност да се чини добро према сопственим критеријумима и стандардима оних до којима је младима стало граде се из фазе у фазу у току хармоничног развоја идентитета. Дисхармонија је, пак, резултат неразријешених конфликта из раније фазе и она се онда преноси у наредну фазу развоја личности.⁵

На примјерима из драмских бајки Драгане Кршенковић Брковић табеларано ћемо представити особине и ликове погодне за идентификацију, али и оне који су погодни за формирање идентитета одбацивањем.

Особина	Ликови за идентификацију	Формирање идентитета одбацивањем	Назив бајке
радозналост; стицање аутономије	ДАНИЛО НИКОЛА ПЛАНИНСКА ВИЛА – <i>господарица дана и ноћи, планинских висова, шума и пројланака</i> ПРОЉЕЋНА ВИЛА – <i>господарица прољећа, киша, вјетра и људског даха;</i> <i>сестра Планинске Виле</i>	СТАРИ ВИЛЕЊАК – <i>чувар неба и земље, свјетла и ваздушних струја;</i> <i>дошао с Исиока, негде у ираскозорје и осиао до данашњих дана</i> ГОСПОДАР ПОДЗЕМНИХ ВОДА – <i>владар сјенки, подземне шуме, вода и снова</i>	<i>Дух Манићој језера</i>
доброта и наивност; потреба да се свијет одраслих мијења, без обзира на његову привидну дореченост и ауторитарност	ДЈЕЧАК – <i>са крујним, њавим очима и скривеним моћима једног Чаробњака</i> ДЈЕВОЈЧИЦА – <i>чија радост има њакву снагу да је може уздићи у висину да лебди</i> ВРГЛАР, <i>ћуљив сјарац обдарен вјештином да уочи чудесно испод неугледних сивари и њојава</i>	ОТАЦ, <i>увијек забринути и замишљен господин</i> МАЈКА, <i>уздржана и одмјерена госпођа</i> УЧИТЕЉ, <i>брљив и њлах човек</i> ДВА ГЕНЕРАЛА, <i>збуњена њојавом звончића, бијелих рада, зумбула и љушчића умјестио мейака и гранаија у њиховом оружју</i>	<i>Дјечак с чаробним њрсиима</i>

⁵ Видјети Хрњица (1992: 72)

упорност у жељи за спасењем народа и земље; потреба за чудесним	УЛАФ ЈАКОБСОН – <i>Викинг из Земље Дубоких фјордова и бројних језера, иза чијих обода се простиру неирељедни простиор окован вјечним снегом и ледом</i> ГОБЛИН – <i>џрол, малено, здејасио биће које живи у унутрашњосији брда и сјеновишних шума; својим чудесним моћима њонекад њомаже људима; излази само ноћу јер за сунчева свјећлосији прейивара у камен</i>	ФРИГА – <i>лукава и моћна Чаробница; узима разне облике њако да лако заводи своје жрџиве</i> Господин НИЛС – <i>уморни и болешћу ојхрвани црв</i>	<i>Скривено блаџо малоџ џрола</i>
правдољубивост; емпатија; сан о неочекиваном прерушавању у другу животну улогу	ДИЈЕГО ДЕ ЛА ВЕГА – <i>Зоро</i> БЕРНАРДО – <i>Дијеџов слуга</i>	КАПЕТАН МОНАСТАРИО	<i>Леџенда о Зороу</i>

Закључак

На крају, да парафразирамо мисао из романа *Флоберов џаџаџај* Џулијана Барнса, књижевност нема исцјелитељске моћи⁶, али је неспорно и то да књиге утичу на формирање идентитета читалаца. Бајка, класична или модерна, прозна или драмска, свакако буди архетипске матрице у човјеку, јер „[у] сваком случају, нећемо престати читати приповједне измишљаје јер у њима налазимо формуле којима осмишљавамо своје постојање” (Еко 2005: 169).

ЛИТЕРАТУРА

1. Barns, Džulijan. *Floberov paragaј*, Beograd, Banja Luka, 1997.

⁶ „Писац као исцелитељ? Неће бити. Сетио сам се како је Жорж Санд мајчински прекорила млађег колегу (Флобера, прим. Н. Д.). ‘Ти изазиваш очај, а ја доносим утеху’, написала му је. На пежоу је требало да пише. АМБУЛАНТНА КОЛА ЖОРЖ САНД”. Barns (1997: 11)

2. Eko, Umberto. *Šest šetnji pripovjednim šutama*, Zagreb, Algoritam, 2005.
3. Erikson, Erik. *Omladina, kriza, identifikacija*, Titograd, NIP Pobjeda, 1976.
4. Grosman, Meta. *U obranu čitanja – čitatelj i književnost u 21. stoljeću*, Zagreb, Algoritam, 2010.
5. Hrnjica, dr Sulejman. *Zrelost ličnosti*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1992.
6. Jaus, Hans Robert. *Estetika recepcije*, Beograd, Nolit 1978.
7. *Kako čitati: о сџираџеџијама чииања џраџова кулџуре*, приредио Саша Илић. Beograd, Народна библиотека Србије, 2005.
8. Mangel, Alberto, *Istorija čitanja*, Novi Sad, Svetovi, 2005.
9. Олујић, Гроздана, *Поетџика бајке*, у Марјановић, Воја. *Дечја књижевности у књижевној криџици*, Beograd, 1982.
10. Popović, Tanja, *Rečnik književnih termina*, Beograd, Logos Art, 2007.
11. Santrock, W. John. (2001) *CHILD DEVELOPMENT*, University of Texas at Dallas, Published by McGraw-Hill

12. *Rečnik književnih termina*, Beograd, Nolit, 1992.
 13. Sartr, Žan-Pol. *Šta je književnost*, Beograd, Nolit, 1984.
 14. Trebješanin, Žarko. *Leksikon psihoanalize*, Beograd, Podgorica, Službeni glasnik, Nova knjiga, 2007.
 15. *Шта чини добру књижу* (приредила Светлана Гавриловић). Београд, Народна библиотека Србије, 2007.

Nađa DURKOVIĆ

THE INFLUENCE OF DRAGANA KRŠENKOVIĆ
 BRKOVIĆ'S DRAMA FAIRY TALES
 ON YOUNG READERS' IDENTITY

Summary

The work deals with the influence of Dragana Kršković's drama fairy tales from the collection *The Genie of Manito Lake* on the formation of young readers' identity. Numerous literature theoreticians as well as a lot of psychologists and antropologists have been engaged in the reception of drama fairy tales as a literary genre. A drama fairy tale is a specific genre which uncovers archetypal in a reader while dynamising their experience of the world and the position of man in it. The question of identity – stabilisation of feeling oneself – means both the identification with certain literary characters and situations and divergence from what has been read, which we have tried to demonstrate in this work.

Key words: Dragana Kršković Brković, fairy tale, drama fairy tale, literary character, identity, identification

UDC 821.163.41–93–32.09 Popa, V.

◆ Тиодор РОСИЋ

ПРЕДШКОЛСКА СТВАРАЛАЧКА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ИГАРА ВАСКА ПОПЕ

САЖЕТАК: У раду се, применом аналитичко-синтетичке методе, методе демонстрације, разговора и дескрипције, анализирају могућности стваралачке интерпретације *Игара* Васка Попе. Циљ рада је подстицање стваралачких игровних активности на предшколском нивоу. Полази се од променљивости значења песничког текста и износи гледиште о могућностима стваралачке интерпретације циклуса *Игре* у предшколској установи. Уз теоријско разматрање, биће дате и емпиријске потврде предшколске стваралачке интерпретације *Игара* Васка Попе.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: значење песничког текста, стваралачке игре, игре супституције, нонсенс, вођена фантазија, психомоторна активност

1.

Циклус песама *Игре* Васка Попе изузетна је песничка творевина. Значењски и обликовно је поливалентна и пружа изванредне могућности тумачења, од оних структурно-семиотичких до рецепционистичких и феноменолошких. Текст и књижевно дело, као што је познато, нису једно те исто. Текст је компонента књижевног дела (Лотман 1970: 90). У њега улази прошли, садашњи и будући контекст. Одређен је ауторовом интенцијом, естетским појмовима епохе – не само унутартекстуалним већ и вантекстуалним везама. Текст, дакле, не постоји